

УДК 94 (477. 8)
ББК 63.3 (4 Укр) 621

Тетяна Мосійчук

ПРОБЛЕМА ЗАХИСТУ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНСЬКОГО ВЧИТЕЛЬСТВА В ДІЯЛЬНОСТІ УНДО

У статті розглядаються основні методи і форми захисту інтересів українського вчительства в діяльності провідної політичної партії Західної України 20–30-х рр. – Українського національно-демократичного об'єднання (УНДО). Автором проаналізовано загальні умови й напрями боротьби партії за національний характер українських шкіл.

Ключові слова: Українське національно-демократичне об'єднання, учитель, інтерпеляція, товариство “Взаємна поміч українського вчительства”, міжвоєнний період.

У 20–30-х рр. ХХ ст. провідною партією Західної України стало Українське національно-демократичне об'єднання (УНДО). Упродовж усього періоду свого існування УНДО було виразником інтересів і захисником прав українського населення краю. Цій партії належала головна роль у громадсько-політичному житті західного регіону України. Перебуваючи в центрі політичного спектру на легальному становищі, українська націонал-демократія відіграла важливу роль у розвитку національної культури й освіти. Провідним завданням партії був захист інтересів українського вчительства від наслідків полонізаційної та денационалізаційної політики польського уряду.

Наукове вивчення історичного досвіду УНДО розпочалося лише в останнє десятиріччя. При цьому основна увага дослідників зосереджена на політичній та економічній діяльності партії, а діяльність націонал-демократії у сфері культури й освіти залишилась поза увагою науковців. У вітчизняній історіографії окреслена проблема епізодично розглядалася в дослідженнях М.Кугутяка [28], І.Соляра [30], О.Потіхи [29] та ін.; у польській – у працях Р.Томчика, М.Пап'єжинської-Турек, Р.Торжецького [30]. Джерельну основу розвідки становлять документи Державного архіву Івано – Франківської області, Центрального державного історичного архіву України у м. Львів (ЦДАЛ України) та матеріали української преси.

Мета статті – аналіз методів і форм захисту інтересів українського вчительства в діяльності УНДО з метою протистояння денационалізаційній політиці польського уряду впродовж міжвоєнного періоду.

Із початку свого панування на західноукраїнських землях польська влада проводила політику денационалізації й асиміляції українського населення. Визначальним чинником протистояння між польською державою й українською громадськістю в царині освіти та виховання було прагнення офіційних органів підпорядкувати українські навчально-виховні інституції загальнодержавному полонізаційному курсу. Для цього використовувались різні засоби, а перш за все – створення невідповідних умов для роботи українських учителів.

Польський уряд робив усе для того, щоб замінити небажаних йому педагогів довіреними особами з числа поляків, хоча вони часто не лише не мали відповідної педагогічної, а й будь-якої освіти, що давала б право на вчительську посаду. “Про мілітаристичні напади не думаємо, – відзначали тогочасні польські урядовці, – не маємо наміру атакувати наших сусідів зі зброєю в руках, однак культурний цивілізаційний наїзд є дозволений кожному... Коли в кожній громаді на «кресах», міській чи сільській, знайдеться вчитель поляк – ідейник, який зуміє в кресову дітвору вщепити від наймолодших літ переконання, чим вона є і чим повинна почуватись. Учителя-поляка жде апостольська місія, він же повинен стати місіонером, пропагатором польської думки на східних окраїнах” [26, с.80]. Міністр освіти і віросповідань С.Грабський наголошував “небезпечний є учитель – Українець, хоч би він вчив навіть в польській школі, до якої

ходять українські діти. Тому треба зовсім скасувати українські школи, а учителів – Українців перекинути на Мазурщину” [20, с.1].

Згідно із статистичними даними в міжвоєнний період у Львівському, Станіславському і Тернопільському воєводствах було 8 684 польських, 2 966 українських і 323 єврейські вчителі. На 60–70% українського населення Східної Галичини українські вчителі становили лише 25% від загальної кількості. В українських школах Добромля, Городка Ягелонського, Рави-Руської, Рудках, Печеніжині, Гусятині, Перемишлі, Зборові не було жодного українського вчителя. По одному українському вчителю було в Бібрці, Лиському, Мостиську, Сяніку, Борщеві, Бродах, Бережанах, Скалаті, Кам’янци Струмиловій [28, с.328]. До 1925 р. було звільнено з роботи 2 500 вчителів-українців і переведено за межі Східної Галичини 1 500 вчителів. На 1929 р. у складі Кураторії Львівської шкільної округи не було жодного вчителя української національності [1, арк.1]. Звідси цілком закономірним видається той факт, що “понад 1000 польських вчителів, не володіючи українською мовою, але добре виконуючи функції шовініста-місіонера на східних кресах, виховували українську шкільну молодь”. Статистичні дані, опубліковані в газеті “Діло” за 1932 р., свідчать про те, що на теренах Галичини з 80 інспекторів та 97 їхніх заступників не було жодного українця [26, с.80].

Тому в центрі уваги націонал-демократів, поряд з іншими важливими проблемами національної освіти, чільне місце зайняло питання захисту інтересів українського вчительства. На засіданні ЦК УНДО 28 листопада 1925 р. було прийнято рішення “повісти систематичну акцію в напрямі оборони прав українського вчительства”. Із цією метою передбачалось зібрати відповідний матеріал з таких питань:

“1) стан наших і польських учительських сил в місцевостях з українським населенням;

2) перенесення;

3) передчасне спенсіонування; звільнення зі служби;

4) неприйняття нових українських вчителів і скількість прийнятих польських;

5) число кандидатів Українців учительського звання” [12, с.3].

Відповідні дані мали надсилатись шкільному референтові ЦК УНДО І.Ліщинському. Завдяки зібраним матеріалам націонал-демократи мали реальну картину освітньої ситуації в краю та змогу відстоювати інтереси українського вчительства на засіданнях польського уряду.

Отже, вже із самого початку діяльності УНДО націонал-демократи продемонстрували усвідомлення вагомості питання захисту інтересів українського вчительства для повноцінного розвитку національної освіти.

Особливо вороже ставилися польські шкільні власті до українських педагогів, що проводили активну просвітницьку роботу серед населення, організовуючи всякого роду курси та навчання неграмотних. Вони мали клеймо “неблагонадійні” і, як правило, звільнялися з роботи без права поновлення на посаді. У результаті цих масових переведень українських учителів зі східних воєводств на захід розпадалися сотні сімей. Архівні матеріали свідчать про такі вражаючі дані: львівська кураторія, наприклад, у 1937 р. змушена була визнати, що у зв’язку з цим за один рік було розлучено 240 вчительських сімей: чоловік переводився в один повіт, дружина – в інший [26, с.81].

Така ситуація не залишилась поза увагою націонал-демократів. Питання захисту інтересів українського вчительства зайняло чільне місце під час затвердження культурно-освітньої платформи партії. Це відбулось на II з’їзді УНДО у Львові, який тривав з 19 по 24 листопада 1926 р. З’їзд заявив категоричний протест проти перенесення українського вчительства на польські землі “на тій підставі, що для нього нібито немає місця на українських землях заступаючи його рівночасно польським вчительством” [11, с.178]. Згідно з постановами з’їзду провід УНДО розпочав кампанію із захисту інтересів українського вчительства. Народне віче в с. Дорогові Самбірського повіту, орга-

нізовано В.Целевичем, пройшло під гаслом “Для українських дітей українські школи, українській школі українського вчителя” [6, арк.15]. Велике маніфестаційне віче відбулось у Львові 11 квітня 1926 р., на якому виступив голова УНДО Д.Левицький [28, с.329] та 14 червня на чолі з М.Галущинським за участі більше як 1000 осіб [14, с.2]. Напередодні виборів 1928 р. партія “дала запевнення, що будучий український соймовий клуб візьме між свої головні програмові точки добро української школи та українського вчителства” [15, с.6]. Виступаючи 2 серпня 1928 р. на вічу в Шешорах на Косівщині, націонал-демократи продовжували вимагати для українських шкіл українського вчителя [7, арк.11].

Така увага до проблем українського вчителства викликала все більше довір'я до партії. Цікавим у цьому плані є лист І.Василишина, учителя с. Кунівці Чернелицького повіту від 22 листопада 1927 р. до Центрального комітету УНДО, в якому він просить вислати кілька примірників партійної програми. Причиною цього виступали майбутні учительські збори в Городенці (1 грудня 1927 р.), де І.Василишин хотів “візвати всіх товаришів вписатися до УНДО та створити з нашими громадянами організаційні комітети”, а партійні документи мали в цьому допомогти [3, арк.19–20].

У відповідь польська влада активізувала кампанію зі зменшенню кількості українських вчителів у краю шляхом переведення їх у школи західних воєводств Польщі, мотивуючи цей крок зменшенням кількості робочих місць. Звільнені вакансії відразу ж займали вчителі-поляки. Коментуючи цю ситуацію, посол М.Рудницька зробила висновок, що “переносили учителя за його політичні погляди, шиканували його за громадську працю, за виконання посольського мандату...” [16, с.2]. Прагнучи залучити якомога більше інтелігенції до роботи на “політичній ниві”, націонал-демократи прекрасно усвідомлювали, що в такому випадку вчителя чекає “втрата посади, або в найліпшому випадку мандри на захід між Мазурів” [23, с.2].

На засіданнях сейму 2 травня 1928 р. В.Целевич гостро поставив питання щодо переселення вчителів-українців у західні регіони Польщі. Під час виступу посол висунув протест проти того, “щоби в національній школі вчили вчителі іншої національності”. Характерно, що В.Целевич як аргумент наводив “цитати з творів польських революційних діячів про боротьбу Польщі за свою рідну школу під російською і пруською займанщиною”. Посол завершив свій виступ словами: “Українці будуть так довго бити головами в мур польської екстермінаційної політики, аж поки його таки не розіб'ють” [18, с.2]. А вже 15 червня 1928 р. на черговому засіданні парламенту націонал-демократи внесли 9 інтерпеляцій “в справі українських вчителів, перенесених зі східних земель до західних частин Польщі” [19, с.3].

Значні труднощі в роботі створювало перевантаження працюючих учителів. Надмірне фізичне та нервово напруження негативно впливало на результати їх праці, що ставало однією з причин зниження ефективності навчання учнів. Ця проблема також постійно порушувалась націонал-демократами під час засідання урядових засідань. Зокрема, 1 червня 1928 р. сенатор М.Галущинський виступив проти ненадання відпусток учителям середніх шкіл у зв'язку з їх національністю [17, с.3]. Слід відзначити, що проблеми українського вчителства загалом не сходили з порядку дня керівних органів УНДО. Член ЦК І.Ліщинський із цього приводу писав: “Нема майже жодного засідання ЦК УНДО і його ексекютиви, на якому не обговорювано би положення українського шкільництва і українського вчителства. Не було майже жодного з соток уладжених віч, на якому обов'язково не порушувало би справи української школи й учительства. Не будь названих заходів, справа була б ще гірше” [28, с.331].

Шукаючи вихід із ситуації, партія вирішила підготувати нову генерацію українських учителів. У цій справі надійним помічником партії виступила “Рідна Школа”, яка “подбала про приміщення приватних мужеських учительських семінарійних курсів у Львові”. А УНДО у свою чергу пообіцяло, що “наші послі будуть дбати про те, щоби

шляхом закону забезпечити українській шкільній молоді українську школу з українським учителем”. Очолив новостворену в 1928 р. “мужеську учительську семінарію” видатний педагог – А.Крушельницький [21, с.2].

Наприкінці 20-х рр. рівень платні вчителя вже офіційно не залежав від його освіти, віку, стажу роботи, а тільки від “вартості і якості праці”, але точних критеріїв оцінки того рівня не існувало. Як слушно було сказано в газеті “Діло”, “багато буде залежати й від цього, як дотична вчительська сила подобається компетентній оціночній владі та як ця влада оцінить її працю” [27, с.28–29]. Як наслідок такої політики польської адміністрації серед галицьких вчителів появилось масове безробіття. Так, інспектор кадрів повітової кураторії В.Зайдлер, повідомляв, що багато вчителів збиралось покінчити життя самогубством, якщо не отримають найближчим часом посади.

Тому на порядку денному III Народного з’їзду УНДО, який проходив з 24 по 25 грудня 1928 р. порушувалось питання неприймання на роботу “кандидатів(ок) учительського стану українців(ок) ... особливо, коли вони покінчили приватні українські учительські семінарії, а школи в українських місцевостях обсаджуються польськими вчителями. Учителям українцям не дається дозволу навчання в приватних українських середніх школах, хоча ті самі вчителі дістають зараз без перешкоди дозвіл навчати у польських школах” [10, с.627]. Знову ж таки першопричиною такої ситуації виступали політичні мотиви. Увагу привертає справа Євгенії Кузьмакової, вчительки с. Яблунів Станіславського воєводства, від 29 вересня 1930 р. З донесення повітового старости відомо, що вона, незважаючи на перетворення школи на утраквістичну, продовжувала викладати предмети на українській мові. Окрім того, вчителька неодноразово спілкувалась і виконувала доручення націонал-демократа Д.Великановича. Насамкінець староста просив перевести цю “українську шовіністку” до одного з центральних воєводств [8, арк.5–6].

На політичних мотивах наголошувалось і в інтерпеляції послів до Президії Ради Міністрів від 16 грудня 1930 р. До інтерпеляції додавався список вчителів Турківського, Долинського, Надвірнянського, Станіславського, Глумацького, Коломийського та інших повітів Станіславського воєводства (всього 26 осіб), яким не повідомили причини переведення. Відповідно подавався запит до міністра внутрішніх справ з вимогою належно обґрунтувати причини переведення [9, арк.6–7]. У цей самий день аналогічна інтерпеляція з боку націонал-демократів була направлена до Ради Міністрів Польщі. У відповідь на цей запит її голова В.Славек 9 лютого 1931 р. повідомляв про те, що усунення українських учителів від виконання службових обов’язків та переселення їх на західні землі Польщі пов’язане з тим, що “вони не дбали про належний напрям і виховуючий вплив школи, причому переносили на її терен невластиві методи політичної агітації. А діяльність окремих з них мала виразний антидержавний характер”. Окрім того, у відповіді наголошувалося на тому, що шкільна влада мала на меті будь-якими способами запобігти використанню школи в політичних цілях [29, с.80].

Такі відповіді уряду ще більше загострювали українсько-польські відносини. Націонал-демократи продовжували подавати інтерпеляції. В одній з перших за січень 1931 р., подаючи відомості про кожного вчителя зокрема, послали відзначали, що більшість належить до УНДО і ця обставина лежить в основі всіх “вчительських мандрівок” [9, арк.19–22].

Під час дискусії над бюджетом міністерства освіти 10 лютого 1931 р., Д.Великанович наголошував на тому, що освітня і шкільна політика польського уряду щодо українців проводилася під кутом інтересів тих польських партій, які у своїй програмі мали за мету здійснити повну асиміляцію й знищення українського народу. Яскравим доказом цього було не лише занедбання українських шкіл та позашкільних організацій, а й дискримінація українського вчительства. Він повідомляв про те, що керівництво школою на українських землях здійснюється поляками, а українці не мають жодного

впливу на свої школи. Зокрема, наводив факти, коли у 1930 р. 60 вчителів-українців, незважаючи на їх важке моральне і матеріальне становище, були переселені за сотні кілометрів від родинних місць. Багато українських учителів були звільнені з посад польськими інспекторами. Так, у 1930 р. лише за один тиждень звільнено 18 учителів-українців попри те, що вони справлялися зі своїми службовими обов'язками [29, с.80].

24 лютого 1931 р. відбулось засідання Освітньої комісії Сейму, на якому Д.Великанович знову порушив проблему українського вчителства, вимагаючи скасування закону про переведення українських учителів на етнографічно – польські землі. У своєму виступі посол навів “багату” статистику перенесення “з львівської кураторії 50 учителів і вчительок. Більшість з них, – наголосив він, – мала 20–30 літ служби, є це вчителі поважні, які мають чисельні родини і високе почуття обов'язку” [25, с.2]. Також Д.Великанович порушив освітню ситуацію Тернополя, де було закрито українську гімназію, в якій працювало 20 учителів, з них четверо поляків і 16 українців. Всі поляки, повідомив посол, отримали посади, 12 українців було звільнено [22, с.1–2]. На такі закиди націонал-демократів польський уряд відповідав постійними запереченнями й пустими обіцянками, а “правдиві історичні мандрівки численних учительських родин” і надалі продовжувалися [25, с.1].

Виступаючи на пленарному засіданні сейму 6 листопада 1934 р., голова УНДО Д.Левицький переведення вчителів відверто характеризував як “масове явище” [13, с.2]. Під час великої районної політичної наради УНДО в Болехові, яку очолив Д.Великанович 22 червня 1936 р., одним з перших було порушено питання “усування українського вчителства з народніх шкіл та накидування польських вчителів, які не знають або не хочуть знати української мови” [2, арк.9].

20 вересня 1936 р. під керівництвом Д.Великановича пройшла повітова нарада УНДО в Коломиї. Нарада була цілком присвячена культурно-освітнім проблемам краю і порушення прав та інтересів українського вчителства на ній неодноразово піднімалось. У прийнятих резолюціях вимагалось, “щоби у всіх державних школах оплачуваних з державних або самоуправних фондів, учитель був тієї національності, якої є більшість дітвори в класі” [5, арк.50], а “в школах більше класових, в котрих вчать української мови, був в учительському зборі бодай один учитель Українець до навчання української мови. В школах одно і двокласових з утраквістичною мовою навчання іменовано учителів, котрі би українську мову знали добре в слові і письмі” [5, арк.53]. Однак польський уряд і надалі продовжував ігнорувати ці вимоги.

Прагнучи об'єднати українську громадськість навколо цієї проблеми, націонал-демократи організували шкільні віча. Зокрема, на вічу в Яворові 22 травня 1933 р. батьки на чолі з націонал-демократами в першу чергу вимагали, “щоби до української дітвори приділювано вчителів української народности” [24, с.2]. Така вимога зумовлювалась надзвичайно жорстоким ставленням учителів – поляків до українських дітей [5, арк.22].

Націонал-демократи активно співпрацювали з товариством “Взаємна поміч українського вчителства”. Їхня допомога і матеріальна підтримка були особливо відзначені на з'їзді товариства 27 липня 1938 р.: “Довготривалими гучними оплесками прийняли внесок одного з старших учителів в справі подяки Українській парламентарній репрезентації – зокрема своєму товаришеві послу Д.Великановичеві за їх дотеперішню діяльність і працю для української школи і українського учителя” [5, арк.69].

Інтереси українського вчителства націонал-демократи відстоювали протягом всього періоду своєї діяльності. Виступаючи 26 січня 1939 р. під час дискусії над бюджетом Міністерства освіти і віросповідань, В.Целевич рішуче заявив польським урявцям, що “боротьба за українського вчителя є природною боротьбою і в тій справі не може бути ніяких компромісів” [4, арк.19].

Отже, у міжвоєнний період уся система виховання й навчання дітей спрямовувалась на асиміляцію підростаючого покоління українських громадян, що її здійснювали, здебільшого, польські вчительські кадри під контролем служб державної безпеки. Польська адміністрація чинила перешкоди українським освітянам: їх не допускали до праці в рідних школах, звільняли з роботи, переводили в центральні та західні воєводства держави. Для учителів-українців доступ до роботи в державних школах обмежувався, перш за все, з політичних мотивів. Такі заходи польського уряду щодо українських учителів краю сприяли ще більшій полонізації й денаціоналізації шкільної освіти.

За цих умов УНДО виступило на захист інтересів українського вчителства. Однією з найдієвіших форм такого захисту стала організація віч, мітингів, які сприяли об'єднанню громадськості навколо цієї проблеми. Загалом можна виокремити кілька провідних методів діяльності партії в справі захисту інтересів українського вчителства: збір матеріалу щодо випадків порушення прав українських учителів; подання інтерпеляцій з протестами проти перенесень та ненадання відпусток; постійне порушення проблем українського вчителства в парламенті; співпраця з товариством "Взаємна поміч українського вчителства". Проблеми захисту інтересів українського вчителства присвятили свою діяльність видатні діячі УНДО: Д.Левицький, М.Галущинський, В.Целевич, М.Рудницька, а особливо Д.Великанович.

1. Центральний державний історичний архів, м. Львів (ЦДІАЛ України), ф. 206 "Українське педагогічне товариство "Рідна Школа", оп. 1, спр. 196, 14 арк.
2. ЦДІАЛ, ф. 344 "Українське національно-демократичне об'єднання", оп. 1, спр. 196, 12 арк.
3. Там само, ф. 344, оп. 1, спр. 200, 25 арк.
4. Там само, ф. 344, оп. 1, спр. 545, 30 арк.
5. Там само, ф. 344, оп. 1, спр. 552, 69 арк.
6. Державний архів Івано-Франківської області, ф. 2 "Станіславське воєводське управління, м. Станіслав Станіславського повіту Станіславського воєводства", оп. 1, спр. 267, 30 арк.
7. Там само, ф. 2, оп. 1, спр. 725, 72 арк.
8. Там само, ф. 2, оп. 1, спр. 762, 22 арк.
9. Там само, ф. 2, оп. 1, спр. 763, 22 арк.
10. Кугутяк М. В. Українська націонал-демократія (1918–1939) : у 2 т. Т. 2 / М. В. Кугутяк. – К. ; Івано-Франківськ : Нова зоря, 2004. – 704 с.
11. Українська суспільно-політична думка в ХХ ст. : Документи і матеріали : у 3 т. Т. 2 / [упоряд. Т. Гунчак, Р. Сольчаник]. – К. : Сучасність, 1983. – 426 с.
12. В обороні української школи // Свобода. – 1926. – 31 січ. – С. 3.
13. Важкий білянс кількох місяців // Діло. – 1934. – 9 листоп. – С. 2.
14. Велике віче у шкільних справах у Львові // Свобода. – 1926. – 27 черв. – С. 2.
15. Відозви до українського вчителства // Діло. – 1928. – 25 лют. – С. 6.
16. Добро школи // Діло. – 1930. – 5 березн. – С. 2.
17. З парламентарної арени // Діло. – 1928. – 3 черв. – С. 3.
18. З парламентарної арени // Діло. – 1928. – 4 черв. – С. 2.
19. З парламентарної арени // Діло. – 1928. – 17 черв. – С. 3.
20. За українську школу! Наше нині – і польське вчора // Свобода. – 1926. – 18 лип. – С. 1.
21. За національне виховання українського вчителя. (Розбудуймо мужеську учительську семінарію!) // Діло. – 1928. – 24 черв. – С. 2.
22. На парламентарній арені. Промова посла О. Луцького на бюджетовій комісії міністерства внутрішніх справ // Діло. – 1931. – 13 січ. – С. 1–2.
23. Одно з наших чергових завдань // Свобода. – 1926. – 30 трав. – С. 2.
24. Освітньо – шкільне віче в Яворові // Діло. – 1933. – 8 черв. – С. 2.
25. Учительські справи в соймі // Діло. – 1931. – 4 берез. – С. 1.
26. Білавич Г. Товариство "Рідна школа" (1881–1939 рр.) / Г. Білавич, Б. Савчук. – Івано – Франківськ: Лілея НВ, 1999. – 206 с.
27. Завгородня Т. Теорія і практика навчання в Галичині (1919–1939 роки) / Т. Завгородня. – Івано-Франківськ : Прикарпатський нац. ун-т, 2007. – 391 с.
28. Кугутяк М.В. Історія української націонал-демократії (1918–1929) : у 2 т. / М. В. Кугутяк. – К. ; Івано-Франківськ : Плай. – 2002. – Т. 1. – 536 с.

29. Потіха О. УНДО і українське шкільництво (1930–1935 рр.) / О. Потіха // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Сер. Історія / [за заг. ред. І. С. Зуляка]. – Тернопіль, 2007. – Вип. 2. – С. 75–79.
30. Соляр І. Культурно-просвітницька діяльність національно-державницьких партій Західної України у 1920-х рр. / І. Соляр // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Сер. Історія / [за заг. ред. І. С. Зуляка]. – Тернопіль, 2010. – Вип. 2. – С. 75–79.

В статье рассматриваются основные методы и формы защиты интересов украинского учительства в деятельности ведущей политической партии Западной Украины 20–30-х годов – Украинского национально-демократического объединения (УНДО). Автором проанализированы общие условия и направления борьбы партии за национальный характер украинских школ.

Ключевые слова: Украинское национально-демократическое объединение, учитель, интерpellация, общество “Взаимна помощь украинского учительства”, межвоенный период.

The article discusses the basic methods and forms of protection of interests of Ukrainian teaching in activities leading political parties in Western Ukraine 20–30-ies – the Ukrainian national democratic organization (UNDO). The author analyzes the general conditions and directions fight of party for the national character of the ukrainian schools.

Keywords: Ukrainian national democratic organization, teacher, interpellation, the society “Joint help to the Ukrainian teachers”, the interwar period.